

UN IMPORTANT DOCUMENT VILCEAN DIN TIMPUL REVOLUȚIEI DE LA 1848

FLOREA STĂNCULESCU

Revoluția de la 1848, în Țara Românească, a cuprins, după cum se știe, aproape toate categoriile sociale asuprile sau îndepărtele de la viața politică și s-a resimțit în activitatea tuturor instituțiilor și organizațiilor moderne, locale și centrale, de la învățămîntul sătesc¹ și orășenesc pînă în armată², artă³ și presă. „Se poate spune că revoluția din Țara Românească — precizează tovarășul Nicolae Ceaușescu — a avut cea mai mare amplitudine, a atras în viitoarea ei cele mai largi forțe sociale, a îmbrăcat cele mai variate și mai ascuțite forme de manifestare⁴.

Mai aproape de masele revoluționare, școala și slujitorii ei au avut o deosebită contribuție, atât sub latura practic-organizatorică, cât și sub aspectul îmbogățirii teoriei revoluționare. Dascălii școlilor naționale — aşa cum am arătat într-un studiu recent⁵ — au pregătit poporul pentru revoluție, au avut legături, directe sau indirecte, cu fruntașii revoluționari, primind instrucțiuni, orale sau scrise, iar după declanșarea revoluției au prelucrat și „deslușit” PROCLAMATIA DE LA IZLAZ, devenind, mulți dintre ei, comisari de propagandă sau îndeplinind sarcini administrativ-politice⁶. Nu stăruim, de data aceasta asupra activității revoluționare a școlii și slujitorilor ei, deoarece aspectele generale și de detaliu ale problemei au fost infățișate. Ne vom opri însă, mai mult, asupra activității didactice și revoluționare a inițiativului și distinsului cărturar vilcean, Constantin Codreanu, profesor la școala normală, de la care a rămas și cea mai completă deslușire a Constituției, o adevărată chartă a drepturilor poporului român⁷.

*

Înainte de a analiza bogăția de idei a deslușirii și a o reproduce, integral, în anexă, încercăm să prezintăm, succint, pe baza documentelor inedite de arhivă, biografia, de dinainte de 1848, a harnicului și devotatului dascăl vilcean care a fost exemplu de muncă pentru generațiile contemporane lui și rămîne model de viață și pentru cele actuale.

Nu cunoaștem originea și locul de baștină ale profesorului Constantin Codreanu, însă știm că în anul 1842 era candidat de profesor la colegiul Sf. Sava⁸, pe care, probabil, îl absolviște, făcînd practică în

vederea numirii sale, într-un post vacant de profesor, la una din școlile normale din reședințele județelor. După doi ani de ucenicie didactică, în 15 oct. 1844, în urma transferării lui Toma Serghiad de la școala normală din Rîmnicul Vîlcea la cea din Pitești, rămânind catedra vacantă Eforia școalelor îl numea, ca profesor la cls. I—II, pe Constantin Codreanu, care și începea astfel apostolatul în orașul de pe malul Oltului, primul său raport, după sosire, fiind din 25 oct. 1844⁹. La sfîrșitul anului școlar 1844—1845, potrivit obligațiilor impuse de Regulamentul de funcționare al școlilor, din 1833, profesorul C. Codreanu raporta Eforiei școalelor, situația statistică școlară. Din aceasta rezulta că, în județ erau 171 de școli comunale cu 3 592 elevi, iar la școala normală frecventau un număr de 160 elevi. În ceea ce privește învățămîntul particular, C. Codreanu raporta că nu sunt școli particulare în orașul Rîmnicu-Vîlcea, dar că în orașul Ocna există o astfel de școală românească, în care se predă, ca și în școala publică, după metoda monitorială sau lancasterică, de către un învățător de origine din Transilvania, pe nume, Grigore Căluș. De asemenea, situația statistică consemnează și faptul că „șase tineri din orașul Rîmnic iau, de la profesorul școlii normale — adică de la el — lecții de franțuzește”¹⁰, ceea ce înseamnă că se simțea nevoia și în orașele reședință de județ de înființarea școlilor de grad gimnazial, cum erau școlile de umanizare de la Craiova și București.

Profesorii școlilor normale, care predau la cls. I și II, se ocupau, în perioadele fixate de Eforia școalelor și de pregătirea candidaților de învățători pentru școlile comunale, rezolvau corespondența școlii normale, pe care o conduceau, cu simplă calitate de „profesor normal”.

În vacanțele școlare, profesorul școlii normale de la cls. I—II făcea revizia și îndrumarea școlilor sătești, structura anului școlar fiind deosebită la acestea față de cea de la școala incepătoare normală din reședința județului. O asemenea revizie a făcut și Constantin Codreanu între 28 decembrie 1846 și 11 ianuarie 1847, cind a cercetat, după cum raporta el, 40 școli cu circa 800 școlari, apreciind că a găsit mulți elevi înaintați la învățătură, manifestându-și regretul că nu a putut să-i verifice pe toți de la școlile vizitate. Dovedind dragoste pentru copii și animat de imboldul pentru luminarea poporului, Contantin Codreanu încurajează, material și moral, pe copiii sătenilor, acordîndu-le unora bani pentru cărți iar altora făgăduiala că le va trimit cărți „cunoscind însuși — preciza el — trebuie ce simțeau să citească mai multe feluri de scrisori”¹¹. La o lună după această revizie, copleșit de multitudinea sarcinilor ce le ducea, C. Codreanu se plingea Eforiei școalelor de diversele ocupații cărora trebuia să le facă față. Raportul său din 27 februarie 1847 prezintă o splendidă pagină de antologie școlară, din care se vede atât pregătirea intelectuală a dascălului cât și activitatea lui didactică și social-obștească. Astfel el arată că trebuie să stea în școală cîte 7—8 ore pentru activitate didactică și în plus trebuie să rămînă pentru a rezolva corespondența cu Eforia școalelor sau pentru a da răspuns la rapoartele revizorilor școlari. De asemenea el reamintește că trebuie să facă anchete și revizii la școlile comunale precum și discuții cu cetățenii din oraș în legătură cu mersul învățăturii copiilor sau referitoare la mișcarea ideilor și a producților literare curente. În

finalul raportului din care reprodusesc un fragment pentru a da coloritul și atmosfera epocii, Constantin Codreanu scrie: „am auzit în lectiile virtuoșilor mei profesori că oricare amplioiat (funcționar Fl. S.) e dator să jertfească toate minutele vieții sale, slujbei, adevăr care am aflat repetat de Salustiu și de Monteschiu (sic) ce *lauda pe cei dintii romani* (s.n.), care prin zelul lor pentru binele patriei au ajuns a face fapte ce-i arăt ca niște ființe surnaturale (sic), pe care vrînd să-i imitez m-am silit în tot chipul a nu supăra pe cinstita Eforie, arătind greutățile slujbei mele, dar acum, ajungind la imposibilitatea a le mai săvîrși, deși întrebuițez nu numai ceasurile vacanțelor, duminecile, joile (joia nu se făcea școală, Fl. S.) și serile, m-au adus în stare să simt o mare durere în piept și slăbiciune de ochi, ce mă fac să prevăz că peste puțin timp nu voi mai fi folositor nici mie, nici cinstitei Eforii”. În continuare, Constantin Codreanu menționa că fiecare profesor trebuie să cetească foarte multe cărți și să fie la curent cu publicațiile ce apar pentru ca „în societate să poată face frumoasei literaturi prozeliți noi, mai ales aici unde bunul gust stă numai în lucs trupesc, (s.n.) fără a-și aduce aminte că au și suflet, pe care sănt datori a-l nobila și a-l împodobi cu idei, care dau simțaminte lăudabile”¹², critica el preocupările materiale, inguste, ale concetăjenilor săi.

În 10 aprilie 1847, profesorul Constantin Codreanu raporta Eforiei că, focul care s-a declanșat la casa sulgerului Stanciu Căpățîneanu (fostul profesor și inspector al Școlii centrale de la Craiova, 1831—1836, Fl. St.) a cuprins și clădirea școlii, din care nu s-a putut salva nimic, nici cărți, nici cataloage¹³ din care cauză în septembrie nu a putut redeschide cursurile decât cu candidații de învățători¹⁴.

Din același an școlar, 1847—1848, la școala normală din Rîmnicul-Vîlcea, funcționează, pe lîngă Constantin Codreanu, și Gheorghe Rîureanu, participant și el la revoluția de la 1848¹⁵.

În urma aplicării reformei școlare din 1847, de îndrumarea și controlul școlilor naționale din Oltenia răspundea Ion Maiorescu, fostul inspector al Școlii centrale, căruia, în 12 dec. 1847, prof. Constantin Codreanu îi raporta următoarele: că funcționa de 3 ani la școala din Rîmnicul-Vîlcea, ceea ce corespunde cu cele arătate mai sus, că în anul școlar încheiat nu i se dăduseră lemne îndeajuns pentru școală și de aceea, pentru a nu închide cursurile, plătise 30 galbeni din banii lui; chiria pentru încăperile de școală o plătise din înprumuturi iar cheltuielile de deplasare pentru revizia școlilor din județ (200 lei) încă nu-i fuseseră decontate; totodată el arată că, în județ funcționau 174 școli comunale, crescind numai cu 2 numărul acestora față de 1845, dar numărul elevilor scăzuse de la 3 592 la 3 485¹⁶. Cele comunicate de profesorul vîlcean erau confirmate și de Ion Maiorescu în raportul său din 2 ianuarie 1848 către Eforia școalelor și pe care-l semna: „revizorul școlilor elementare (cele din orașe) și comunale din România mică” (s.n.), cînd arată că, una din clase (I a) nu se deschisese încă „pentru că abia atunci se închiriase o mică încăperă pentru această clasă iar dl. profesor era învăluit în corespondență”. De asemenea, revizorul școlilor din Oltenia preciza că chiria încăperii o plătise Constantin Codreanu pe 2 ani, iar în ceea ce privește îndeplinirea sarcinilor, aprecierea făcută întărește atitudinea de devotament a profesorului care

s-a achitat „cu o scrupulozitate rară și lăudabilă și că piedicile sănt numai din nepătrunderea unora și nepăsarea altora.”¹⁷

Desfășurarea revoluției de la 1848, în Oltenia, ne este, în parte, cunoscută în urma publicării și comentarii documentelor referitoare la această puternică și de mare amprende ridicare la luptă a maselor populare¹⁸. Dar, deși autoarea culegerii menționează că, un rol important în revoluție l-au avut comisarii de propagandă, majoritatea lor provenind din rîndul profesorilor, nu sănt cunoscute și analizate „deslușirile” făcute de aceștia *Proclamației de la Izlaz* și nici rapoartele sau memoriile unora dintre ei¹⁹. Profesorul Constantin Codreanu nu este menționat nici măcar în materialele de referință, deși după cum se va vedea a avut o deosebită activitate.

După declanșarea revoluției, în luna iulie 1848, împreună cu alți profesori din județe, Constantin Codreanu este chemat la București de guvernul provizoriu pentru a fi numit comisar de propagandă și a primi instrucțiuni. La sfîrșitul lunii se reîntoarce la Rîmnicul-Vîlcea și, după cum rezultă din raportul său, din 20 august, prelucrarează cu candidații de invățători documentul programatic al revoluției. Originalul deslușirii îl anexează la raport, precizînd că unii dintre invățători „au copiat și proclamația Constituției, fiindcă mi-au spus că nu se află la satele lor din pricina că logofeții, fiind așezăți pe 2–3 sate, n-au cînd să le cetească sătenilor ori că aceasta o fac din pricina — sublinia el critic — că se știu și ei de aristocrați”²⁰.

După înăbușirea revoluției, profesorul Constantin Codreanu este arestat și închis la Văcărești, de la 29 sept. 1848 pînă în 4 iulie 1849, cînd este eliberat²¹, fiind și bolnav. De altfel îmbolnăvirea se datoră, după cum arăta el în plîngerea din 26 aug. 1849 atât tratamentului din închisoare, dar și condițiilor mizerabile în care se făcuse transportul arestaților, din Oltenia pînă la București. Astfel el scria îndurerat, dar și acuzînd regimul contra-revoluționar, că simte încă „tristele urme ale nenorocitei călătorii de 27 zile, în care (căruje) dezvelite, prin vînt și ploi, găzduind de multe ori prin case fără foc și fără hîrtii la ferestre”²².

Nu ne mai ocupăm, în continuare, de biografia de după 1848 a lui Constantin Codreanu, deoarece problemele respective ar ieși din cadrul subiectului propus, urmînd a analiza bogatul conținut de idei, cuprinse în deslușirea făcută candidaților de invățători.

*
* *

Deslușirea *Proclamației de la Izlaz* este, după cum am arătat mai sus, și cum se va vedea din anexă, una din cele mai dezvoltate prelucrări a proiectului de Constituție, cum numai un adevărat teoretician și practician revoluționar o putea face. Chiar dacă, pe alocurea, se mai observă rămășițele concepției mistice, ca de altfel și în alte documente de epocă, deslușirea teoretizează și explică o serie de concepte importante revoluționar-democratice, ca de exemplu: *Constituție, suveranitate și independență națională, egalitate socială, progres tehnic, etc.*

La început, deslușirea are un preambul, în care sunt explicate cauzele revoluției și conținutul principal al punctelor Constituției, cu toate că și atunci, cînd ajunge la prezentarea lor, le dezvoltă pe larg²³.

În elaborarea preambului, fără îndoială că profesorul Constantin Codreanu s-a călăuzit după înșuși textul „Proclamației revoluției din Țara Românească”, citită la Islaz în 9 iunie 1848 și care are o parte introductivă și una finală după enumerarea celor 22 de articole²⁴, nu nici că deslușirea făcută la Rimnicu-Vîlcea este mult mai detaliată.

În primul rînd profesorul vîlcean dă o definiție foarte clară Constituției, ca lege fundamentală a unui *stat suveran și neașternut*, față de alte state, prin aceasta demonstrând necesitatea ciștișării independenței naționale și subliniind în același timp și cum trebuie să fie legăturile între state, bazate pe bună înțelegere și fără amestec în treburile interne.

De asemenea, ținând seama că se adresează candidaților ce doreau să devină învățători care, la rîndul lor, vor prelucra proiectul de Constituție locuitorilor săteni, profesorul Constantin Codreanu explică clar și pe înțelesul lor cauzele revoluției.

Principala cauză, în jurul căreia se centrează întreaga argumentare și asupra căreia revine de mai multe ori, Constantin Codreanu, ca un adevărat revoluționar și reprezentant al maselor populare de la orașe și sate, o constituie *starca mizerabilă, de exploatare și asuprire a țărănimii*, în primul rînd, și în al doilea rînd *îndepărțarea burgheziei de la viața politică*. Astfel de 3 ori vorbește el de „nenorocita stare a sătenilor, care din zi în zi creștea tot mai mult” și de „soarta orășenilor ce erau nenorociți de cei mari” iar cînd critică boierimea și privilegiile prevăzute de Regulamentul Organic este necruțător, comparînd pe boieri cu viespele „care s-au hrănit cu singele orășenilor și mai vîrtoș cu al sătenilor” îmbogățindu-se „din perderea neguțătorilor și a sătenilor”.

Problema emancipării clăcașilor (la Constantin Codreanu reprezentă punctul 12) — piatra unghiulară a revoluției după expresia lui Nicolae Bălcescu — este explicată la fel ca și în „Proclamațunea revoluționii” în sensul că despăgubirea proprietarilor va fi făcută de către stat, dar nouitatea pe care o aduce profesorul vîlcean sta în aceea că intrevede statonicirea relațiilor capitaliste ce se vor stabili după înfăptuirea reformei, cînd afirma că: „lucrul ce vor face lăcitorii săteni proprietarilor li se va plăti în fiecare zi cu bani”.

Punctul 17, referitor la desființarea rangurilor, și prilejuiește lui Constantin Codreanu să facă o lungă incursiune în sistemul înegalității sociale, demascînd goana după titluri boierești a acelora care priveau „țara ca o moșie a lor” și rangurile, căpătate prin bani, „mijloc de chiverniseală” aceasta ducînd și mai mult la înrăutățirea situației țărănilor și orășenilor.

Explicînd reușita, relativ pașnică și fără vîrsare de singe, a revoluției, Constantin Codreanu îndeamnă la vigilență și la apărarea, chiar cu armele, a cuceririlor revoluționare, deoarece boierimea va încerca să readucă țara la starea de dinaintea revoluției.

Animat de progresul tehnic și întravăzînd necesitatea dezvoltării activităților industriale, Constantin Codreanu amintește și de grija ce va avea-o statul în înființarea de „felurite așezăminte manufaturiale” (punctul 20).

Nu mai stăruia asupra altor probleme importante din deslușire, lăsînd cititorul să aprecieze justă analiză a situației social-economice

din țară, subliniind însă profunzimea de care dă doavadă profesorul vilcean în completarea și adăugarea unor elemente noi, de gîndire și ideologie revoluționară, care ridică pe o treapă superioară școala națională și pe slujitorii ei.

ANEXĂ

Deslușirea a Constituției și a celor 21 de puncturi pe care se întemeiază Constituția noastră.

Constituție însemnează temelia legiușilor unui stat liber și neafirnat de altul în privința dreptului ce are acea nație de a face legi care privesc și asigură îmbunătățirea soartelor lăcitorilor ei din toate clasele, legi care nu vatămă interesele statelor vecine și care promit fericire fiecărui om precum vom înțelege din explicarea puncturilor Constituției. Astfel de drepturi dobândiserăm și noi fraților, de la 11 iunie; această constituție întemeiată pe 21 de articole, cuprinde toate legile cele mai bune ce a putut neamul omenesc să aibă de la începutul lumii pînă acum [...]. Aceste sfinte legi le dobândiserăm, fraților, într-un timp cînd noi n-aveam nici o nădejde, cu toate că răul ne sugruma pe toți, cu toate că toți gămeam sub jugul tiraniei, dar nici unul nu îndrăznea să creză că s-apropiat (sic) timpul mintuirii noastre, dorit de multe veacuri.

Cițiva bărbați, negreșit insuflați de sf. Pronie care fu atinsă de lungile suferințe ale Românilor, pătrunși de milă de *nenorocita stare a sătenilor*, care din zi în zi crește tot mai mult, și scirbiți de *soarta orășenilor ce erau nesocotiti de cel mari* se desbrăcaseră de toate interesele, lepădără toate nădejdele și ultimul pericolul care le-ar fi stins viața cînd n-ar fi izbutit, hotărîră să facă or ce jertfă ca să scoată țara din ghiarele cumplitei nenorociri ce amenință s-o sfîsie și s-o înghită. Acești bărbați, făcători de bine prin mintuirea ce au adus Nației, trebuie, fraților, să-i cunoașteți și D-stră pentru că numele lor se cuvin să fie scrise în inimile noastre și ale fililor noștri ca într-o aramă (sic) prețioasă care bine îngrijită să poată doli cît va ține lumea. Numele celor mai cunoscuți sunt: Neculai Golescu, Ion Eliad, Hristodor Tel, Gheorghe Magheru, Nicolae Pleșoianu și alții.

Dumnezeu a arătat acestor bărbați sculați împotriva boerilor ce ascundeau dreptatea și le detine mijloace ca să poată răsturna pe apăsătorii noștri numai în trei cerasuri, fără nici o jertfă omenească, adică fără a se vîrsa vreo picătură de singe pentru că el urmau pe calea evangheliei care cere de la oameni dreptate și frăție, care de la 11 iunie s-a făcut slăvită deviză a Nației noastre, titlu de se cuvine să fie scris nu numai pe toate steagurile și casele noastre ci însă și sădît în inima fiecărui Român, mai virtos că acei bărbați care cîrmuiesc acum țara ne dau pildă în toate zilele, erând pe vrăjmașii lor pe care alți oameni i-ar fi pedepsit cu moartea...

Dar nu se cuvine, fraților, să uităm că, dacă le-am dobândit cu așa puțină osteneală noi trebuie să ședem în adormire; nu trebuie să uităm că, acele ingrozitoare vespi care s-au hrănit pînă acum cu *singele orășenilor și mai virtos cu al sătenilor* privesc ca și noi aceste drepte legi, ci trebuie să ne aducem aminte că acele urite lipitori, cu figură de om, ar vrea să strice toată această reformă mintuitoare pentru toți români ca să aducă lucrurile la starea de mai înainte și poate la alta și mai proastă ca să poată să ne sfîsie pe nesimțite.

De aceia, afară de grija Guvernului care priveghează toate mișcările oamenilor, vrind să ne aducă pe toți la sfîrșitul ce dorim, la fericire, se cuvine să priveghem și fiecare din noi și să ne ferim de toți slujitorii și oamenii acela care vor să ne ducă la prăpastie; se cuvine să facem tot ce ne poruncește Guvernul prin dl. Administrator, prin dl. Subadministrator și mai virtos prin dl. Comisari; se cuvine să sprijinim lucrările Guvernului cu înțelepciunea și cu orice mijloc ciastit, ba chiar și cu armele, de va cere trebuința, ca să nu cadem în prăpastie.

Unii din D-stră care m-ați ascultat cu băgare de seamă cînd făceam la Catehism explicații asupra datorilor fiecărui om către Patrie, crez că vă aduceți aminte și acum că România, strămoșii noștri, cel mai însemnat popor al vechimei n-ar fi putut ajunge la acea glorioasă stare de n-ar fi avut bărbați virtuoși și iubitori de patrie ca Brutus, ca Mucie Scevola, ca Fabricie²⁵, ca Curie Dentat²⁶ (sic), ca Cincinatus ca Scipionii, ca Regulus care a tras increderea a toată lumea asupra României prin generoasa jertfă ce-a făcut pentru foloasele Patriei sale. Din istoria Romanilor vedem fraților, că pe cît fiecare este mai supus legilor și pe cît fiecare face jertfă cît de mică, pe atât Patria se face mai tare, fiindcă acea mică jertfă adunată de la toți face o sumă de

avere și de putere însemnătoare care aduce după mine foloase mari ca să le reverse asupra corpului întreg al Nației; și dacă România, prin supunerea lor legilor, care în alăturare cu ale noastre aveau multe greșeli și barbarii, au ajuns tari, puternici, nebiruiți și temuți de vrăjmașii lor, ce vom ajunge noi dacă tot Românul se va supune cu rîvnă și dragoste sfintelor noastre legi? Zic sfintelor noastre legi penitru că făgăduiesc lăcitorilor ţării noastre și pace lumii întregii (s.n.) fiindcă nu vătămă deloc pe vecinii noștri; dovezi însemnătoare despre sfîrșirea legilor noastre de acum avem patru mari epoci din care România, de la 11 iunie, scapă ca prin minune de pericolele ce o amenință să cază în ticălosie mai mare decât cea de mai înainte prin uneltirea vrăjmașilor; și înțuirea noastră trebuie să știm că vine înții de la Dumnezeu care sprijină pe cei drepti împotriva celor răi și al doilea din unirea Bucureștenilor împotriva tiranilor Patriei. Așadar, de vom fi și noi toți uniti cu Bucureștenii, c' o statorică și tare voință de a ne supune și a face toate cîte va cere Guvernul de la noi, vom ajunge într-o zi a ne bucura cu desăvîrșire de fericirea care ne făgăduiesc legile noastre; iar de vom fi nesupuși vom ajunge într-o ticălosie mult mai grozavă decât aceea care ne-a făcut pînă acum să gemem, vreme în care n-am fost auziți decât de patriotii sus arătați, pe care n-am mai putca găsi niciodată dacă i-am lăsa acum nebunește să piară prin răutatea vrăjmașilor noștri.

Iată fericirea ce ne făgăduiesc legile noastre:

1. *Independența administrativă* adică dreptul de a ne cîrmui de ai noștri, iar nu de străini, precum am pătit pînă la anul 1820 (sic) cînd domnul Tudor ceru de la Înalta Poartă a nu mai trimite domni greci care veneau însoțite cu rudele și de prietenii lor ce se sirguiau prin jafuri să se imbogătească și să ne strice unirea cea frătească de mai înainte, care făcea pe vrăjmașii Patriei să tremure de frică și *independența legislativă* adică, dreptul de a face legile în țara noastră prin ai noștri, cînd vom socoti de cuvință și precum vom crede că pot să aducă foloase tuturor lăcitorilor: legi nu ca Regulamentul care dă drept numai boierilor a se imbogăti din perderea neguțătorilor și a sătenilor, (s.n.) ci legi ca cele de acum care dă drepturi d'opotrivă tuturor oamenilor.

2. *Egalitatea drepturilor politice* (s.n.) însemnează că: legile de acum dă drept fiecărui român, fie boier, fie neguțător, fie meseriaș or plugar să fie judecat după glasul legilor și să fie ales și înălțat la orice slujbă pînă și la domnie, de va socoti obștea că cel ales este destoinic.

3. *Contribuția generală* însemnează că orice om care va trăi pe pămîntul Patriei noastre și va voi a se bucura de dreptul de alegător și de ales să plătească bir după venitul său, ca cu aceasta să se facă drumurile și ori cîte vor cere trebuințele Patriei fără a împovăra pe săteni ca pînă acum.

4. *Adunarea generală compusă din reprezentanți ai tuturor stărilor soțietății* însemnează că: de acum înainte se vor trimite la București deputați din proprietari, negustori, meșteri cum și din săteni ca să arate Guvernului ce trebuie să facă ca să înlesnască îmbunătățirea ocupațiilor lor.

5. *Domnul responsabil ales pe cîte 5 ani și căutat în toate stăriile soțietății* însemnează că: domnul la sfîrșitul celor 5 ani să-și arate cuvințele pentru care a făcut cîtă sau culaore lucru ca, de vor fi acele lucruri folositore țării, să-l mai aleagă și pe alti an? iar dacă acele lucruri vor fi nefolositore să-l depărteze și să pue pe altul ales dintre lăcitorii pînă și de la sate. Această măsură este prea bună, fraților, căci de aici înainte, Domnul nu va mai gîndi că este stăpin al nației, ca să cheltuiască banii cum îi va plăcea, pe fintini cînd trebuie să facă alte lucruri mai mult trebuințioase Nației; ci va gîndi că este cel dinții cetățean răspunzător însă pentru lucrurile sale, pînă la cea mai mică.

6. *Impuținarea listei civile și ridicarea oricărui mijloc de corupere* însemnează impuținarea leii Domnului ca să nu poată face cheltuieli de prisos care strică pe oameni ce fac toate cît văd la cei bogăți, pentru că acele cheltuieli pricinuiau dorințe nesfîrșite care săleau pe miniștri și pe ceilalți slujbași, pînă și pe aleșii satelor pe care cunoașteți prea bine și D-stră să facă jafuri și năpăstuire fraților săteni ca să poată să-și indestuleze trebuințele.

7. *Responsabilitatea ministrilor și a tuturor funcționarilor (slujbașilor) în funcția ce ocupă* însemnează că atât funcționarii ce sunt îngă Domn cît și ceilalți, pînă la cel mai de jos se indatorez să dea seama pentru răul ce ar face vreunui lăcitor prin jafuri sau alte năpăstuirii.

8. *Libertatea absolută a tiparului* însemnează că: orice om poate scrie și tipări orice este drept și adevărat pe care stăpinirea văzind, este datoare a cerceta și a face

îndreptare celui ce s-ar plinge că l-a năpăstuit vr-un funcționar sau vr-un om bogat de care se tem ceilalți conjuđeteni. Așadar, de acum ori care om vrea să nu mai fie apăsat, și trebuie întil să iubească adevarul și al doilea să știe carte ca să arate Nației întregi prin înscris că cutare l-a năpăstuit și dregătorii locali n-au vrut să cerceze pricina lui ca să afle adevarul și să-i facă dreptate.

9. Ori ce ricompensie să vie de la Patrie prin reprezentanții săi, iar nu de la Domn însemnează că: oamenii care au slujit bine Patriei să primească răsplătire de la Nație prin Adunarea generală iar nu prin Domn care mai totdeauna a făcut răsplătire unor oameni nevrednici.

10. Dreptul fiecărui județ de a-și alege funcționarii săi, drept care purcede din dreptul poporului întreg de a-și alege Domn însemnează că: precum Domnul țării se poate alege din orice clasă a lăcitorilor și chiar dintre săteni, de va avea vreunul calitatele și virturile ce se cer de la un Domn, așa și funcționarii unui județ se poate alege dintre orășenii și dintre săteni, fie proprietar, fie clăcași, numai să fie cunoscut obștii că este destoinic pentru slujba care vrea să-i încredințeze; și alegerile se vor face slobode, orice om va da glas pentru acela ce el va cunoaște destoinic.

11. Gvardie națională însemnează că: orice lăcitor să fie dator a privilegheia ziua sau noaptea (cind va cere trebuința în locul unde se va rindui) mișcările oamenilor înrăutății care ar vrea să vatâme foloasele și interesele obștii.

12. Emancipația clăcașilor prin desrobire însemnează că: clăcașii în viitor nu vor mai sluji ca iobagi, nici vor mai face zile de clacă ci vor avea o bucată de pămînt în a lor veșnică stăpînire, potrivit cu legiuirea ce se va întocmi pentru aceasta, pentru care proprietarii se vor despăgubi cu bani de către stăpînire, iar lucru ce vor face lăcitorii săteni proprietarilor îi se va plăti în fiecare zi cu bani, asemănăt cu aşezările cele mai privitoare la aceasta.

13. Emancipația mînăstirilor inchinate însemnează că: pe viitor mînăstirile din țara noastră care erau inchinate altor mînăstiri din țara Grecească se vor izbăvi de acest jug apăsător, și banii ce dau lăcitorii, așezăți pe moșiiile mînăstirilor grecești vor rămâne în țara noastră ca să facă drumurile, școalele și alte imbuñătăjiri de care Nația noastră are trebuință.

14. Dezrobirea țiganilor prin despăgubire însemnează că: nu mai poate de acum înainte să aibă robi... Înăndcă, în cită vreme se vor afla robi în țară, Nația nu poate scăpa de relele năravuri [...] căci, pe nesimțite și fără voi chiar stăpini acelor nenorociți ființe trebuie să se molipsească de unele din năravurile rele; pentru că a pune o ființă a face un lucru care este împotriva aplecării lui ce-i firești, este o silă (s.n.) și tot ce este făcut prin silă, rău făcut și lipsit și pînă de nădejdea de perfecție. De aci năștea trebuință pentru stăpini de a dojeni, apoi a bate și înșisrît a întrebui și tiranie care făcea ca acei robi să fie vrăjmaș[...].

15. Reprezentant al țării la Constantinopolu dintre români însemnează că: de acum înainte se va trimite la Înalta Poartă un om învățat, virtuos și iubitor a vedea Nația Română (sic) înaintind și inflorind în agricultură, meșteșuguri și bune năravuri fără să lase ca pînă acum streinilor prilejul ca să pirască pe români înaintea națiilor luminate ale Europei.

16. Instrucția egală și întreagă pentru tot Românul de amîndouă secsele însemnează că: atât orășanul cât și săteanul în viitor vor învăța cele ce se predau în școale tot în limba patriei; iar nu orășenii în limba grecească, precum se obișnuia sub domnii greci care făceau pe orășeni să defaimpe pe săteanii cu gloriosul nume al strămoșilor noștri zicindu-i: „Române” ca cum el ar fi vrut să zică că nu este fiu de român ci de grec sau de Dumnezeu, precum îi învăță dascălii lor greci care s-au silit prin toate mijloacele să vîre ură între orășenii și sătenii ca să-i dezbină, cu gînd ca să-i slăbească, ca să poată mai pe urmă să sugă în pace singele săteni; (s.n.) nici în J. franceză, precum se începuse sub dominul Gheorghe Bibescu care vrea să ne ducă la prăpastie în care se siliseră să neducă greci; ci tot Românul, bărbat și femeie, fără a plăti nimic să învețe orice i-ar trebui să știe în limba română ca să se înfrâtească mai bine orășanul cu săteanul; iar de va avea mijloace să învețe și de va simți trebuința, atât fiul săteanului cât și al orășanului poate învăța mai pe urmă și alte limbi, în școalele orașelor mari.

17. Desfîlnarea rangurilor ce n-au funcții însemnează că: pe viitor nu se mai zice nimănui boier și neboier sau mojic, ci toți se numesc cetățeni, și ai acelciași Patrii, fiindcă toți jertfesc vremea, munca și viața lor pentru inflorirea țării și pentru binele fiecărui cetățean în parte. Acest articol al leguirilor noastre de acum, fraților,

este unu din cele mai însemnătoare, din cele mai bune și din acelea ce va aduce mai multă fericire tuturor cetătenilor pentru că depărtează din leguirile noastre acea dorință nedreaptă și nefolositoare ce introduceșeră vremile barbare ce au urmat după căderea strălucitilor noștri străbuni care nu cunoșteau asemenea zadarnice deosebiri între cetătenii Romei; deosebire care virise pizma, nesașul și stricase nărvurile noastre într-atit, încit și d-stră puteți mărturisi că un sătean care avea un petec de moșie, o vindea ca să poată dobîndi ca să dea o sută și două de galbeni acelora ce puteam să-i facă boier de neam; sau de nu avea altă, cheltuia 40 de galbeni ca să se facă mazil, mai mult cu gind de a se deosebi de frații săi; zic acestea, și va fi destul ca să dovedesc la cită stricăciune ajunse Nația, fără a mai vorbi de orășenii care ajunseseră cu toată familia lor robi celor care dau asemenea ranguri de cinste sau mai bine de dărăpăolare, căci bogatul, după ce neingrijea moșile sale, le dă cu arendă unor oameni fără milă, numai ca să dobîndească bani să se imbrace bine, ca să poată să easă în lume și să poată să se apropie de accia ce puteau să dea slujbele că, după aceia, sub mască de slugă al Patrii, să-i ia alii bani ca să-i dea un rang de onoare prin care, ce-i ce le dobîndeau, ziceau că asigurez (sic) drepturile fililor lor, fără să-și aducă aminte ca aceia care dau asemenea cinstire aveau îndatorire pusă de părinții lor ca să nu dea nimic celor ce se înfătișau cu mina goală, pentru că asemenea folioase le păstrau numai pentru fiii, nepoții și slugile lor; numai acestora puteau să le dea fără bani gata. Ziseliu că bogății de moșile lor și de mijloacele de a le îmbunătăți ca să-și înmulțească avereala, că printr-aceasta să se facă folositorii și binefăcătorii săracilor, singur mijloc prin care omul poate dobîndi plăcere și cinste în lumea aceasta și fericire adevărată în ceialaltă, nu îngrijau de loc; căci socoteau că n-au nici o datorie către stat ci numai drepturi de a cere slujbe și chiverniseală; ei nu cunoșteau decât dorința de a lua tot de la săraci, cu toate că mulți erau lipsiți și de hrana trebuincioasă nenorocitei lor ființe; și aceasta izvora numai din ideea că bogatul, ca epistat al celor ce da slujbele și rangurile, credeau că au drept a face toate cîte puteau să-i despăgubească de cele ce dedesc acelora ce priveau Tara ca moșie a lor de la moși, strămoși și rangurile ca mijloc de chiverniseală. Să mulțumim și să lăudăm de mii de ori pe acei bărbați care se nevoesc să goniască legile barbare ce am avut pînă acum și să pve în locul lor Constituția; pentru că aceasta privește pe tot omul ca fiu al Patrii și îndeamnă și pe sărac și pe bogat la munca sa: săracului li zice: „Lucrează cîmpul și meșteșugul tău ca să fii fericit” iar bogatului li dovedește că, pe cît va lucra mai bine moșile sale, pe atît el va aduce mai mult folos Patrii și obștii; și pentru aceasta el se va răsplăti cu cinstirile celorlați cetăteni întocmai ca un frate în vîrstă, înțelept, bun și drept ce ocirmuește casa părintească în locul celui ce l-a născut și a slăbit de bătrînețe; și această cinstire și respect din partea acelora ce-l vor cunoaște, și vor admira cu drept cuvînt virtuțile lui va fi cea mai glorioasă răspată și cea mai frumoasă, dreaptă și adevărată deosebire pentru un suflet bine-născut.

18. Desființarea pedepsei cu bătaia, însemnează că: în viitor nu se va mai bate un om de către dregători. Dar, fraților, ecea nu trebuie să vă facă să gîndiți că dacă se ridică bătaia, stăpinirea nu mai are mijloace de pedeapsă pentru leneșii, pentru înrăutățișii și pentru răușăcători; căci o asemenea gîndire este o rușine pentru un Român care se coboară dintr-un neam atît de vestit în istoria lumii, încit toate neamurile luminate din ziua de astăzi numesc pe străbunii noștri: „Poporul împărat” pentru că Români, în cîte vremi au fost supuși legilor, curagiști, înțelepti și drepti au stăpinit [...] nu trebuie, zic, să gîndiți că stăpinirea n-are mijloace a pedepsi pe cele trei feluri de oameni: de vă aduceți aminte de anul 1846, cînd am pus la rezervă leafa a 33 de însi care cereau mai bucuros să-i bat pentru neîmplinirea datorilor lor, puteți înțelege că sunt și alte mijloace de pedeapsă; și trebuie să vă aduceți iarăși aminte, că, mai pe urmă pentru îndărătnicirea lor și ferirea de peste ce ar fi căzut asupra d-stră și a mea, l-am scos din slujbă. Dintr-aceasta puteți cunoaște că dacă eu, care sunt supus altora, am avut mijloace a pedepsi pe cei leneșii și răi fără bătaie, stăpinirea căreia Nația întreagă dă toată puterea a face pe cei răi buni, are mult mai multe și mai felurite mijloace de pedeapsă și de îndrepicare; ea mai intîi îi va dojeni cu povești, după aceia cu arest, apoi cu straf insămnător (sic) dup-aceasta îi va lipsi de dreptul de cinste ce se dă acum fiecarui Român cu purtări bune, de a alege pe dregătorii săi și de a fi ales și el, de va fi destoinic; și în sfîrșit pe cel înrăutățit, va răpi din casa și din familia sa și-l va pune la închisoare pe mai mulți ani; și nu în inchisoare ca cele de acum, ci în inchisori făcute într-adins, unde fiecare va sta numai noaptea și singur ca să nu spue blestămățiile sale și altora ca să-i strice,

și unde va avea numai locul trebuințos să stea p-o laviță ca p-un scaun, fără să poată să se răstoarne ca să se culce. Vedeti dar, fraților, cîte alte felurite pedepse poate avea stăpinirea pentru îndreptarea netrebnicilor; și vă milă de dinșii și de noi toți Români, aduceți-vă aminte că o faptă necinstită a unui om dintr-un sat, necinstește pe toți consătenii și mai multe sate. Astfel, pune (sic) o pată grozavă pe toată Nația și dă drept streinilor a ride de dinsa. Interesati-vă dar de acei frați greșili, nu-i lăsați să săvîrsească fapte pentru că d-stră *sinteți apostolii adevărului* și prin urmare ai bunelor năravuri care se pot introduce la sate numai prin d-stră candidații de învățători de la care Nația așteaptă mari slujbe și îndreptări în vechile și relele năravuri.

19. *Desluințarea atât în vorbă cât și în laptă a pedepsei cu moarte*. Asta dovește, fraților, frumosul susținut al legitorilor noștri de acum, care nu numai nu pot să vază, dar nici să-auză că a murit cineva osindit de legi, știind că o asemenea faptă este prea defăimătoare pentru Nația noastră. Aceste vorbe ale legitorilor noștri, ne fac să crez că ei, de ar putea, ar invia și pe cei ce au murit mai înainte ca să avem mai mulți frați și ca să se bucure și ei de niște legi, care, în vremea lor, nu se aflau în nici o parte a lumii, și pe care trei luni mai înainte, nu puteam să nădăjduim nici noi, cei de acum în viață. Eu socotesc că legitorii acestia au nădăjduit, precum crez și eu, că prin întocmirea feluritelor așezăminte, peste puțin nu vom mai avea în țară nici lenesi, nici săraci, nici săcători de reie.

20. *Așezăminte penitenciare unde să se spele cei criminali de păcatele lor și să iasă imbuințați, însemnează că: pe viitor în loc de pușcării, unde arestați și mai mult fără treabă, și în loc de ocne, Nația va face felurile așezăminte manolactoriale unde cei vinovați deodată cu împlinirea sorocului osindei lor, vor avea de învățat și un meșteșug cu care, plecând din locul osindii învăujiți de oarecare căpătălaș, drept al său cîștigat din jumătatea prețului lucrurilor săvîrșite în vremea osindei, pentru ca cu cealaltă parte se cuvine să despăgubească pe Nație pentru cheltuielile făcute cu hrana și îmbrăcămintea arestatului, se dă cînstit cu meșteșugul lui, și cu acest mijloc din om necinstit se va face cînstit; din om nefolosit se va face folositor soțietății și din netrebnic și înrăutățit se va face bun și de ispravă; căci într-adevăr, băgind seama, aflăm că oamenii sunt răi numai pentru că unii au fost neîngrijiti sau rău îngrijiti în copilaria lor, alții pentru că n-au cu ce să trăiască, iar alții pentru că au prisos — nu știu ce să facă cu vremea și nu știu cum ar trebui să întrebuize bine avereia lor. Cînd o stăpinire ar fi atât de nenorocită ca să facă pe toți oamenii să întrebuize bine vremea lor și să nu îlipsească nimic, atunci toate relile ar inceta dintre oameni.*

21. *Emanciparea Israileșilor și drepturi politice pentru orice compatrioți de altă credință* va să zică că: Guvernul nostru dă drept tuturor Iăcuitarilor de orice nație și de orice religie dacă vor fi credincioși legilor noastre și dacă vor lucra cu gînd bun pentru înflorirea Patrii și a Nației noastre știind că cel ce face fapte bune poate fi creștin și fără a fi botezat ca creștin...; prin urmare, tot omul fie Neamț, Evreu sau de orice credință poate să se socotească și să albă drepturile unui patriot, de va fi tribut și va împlini toate celelalte datorii poruncite de legile țării noastre, care are trebuință de oameni și mai ales de oameni de știință.

Acestea sunt, fraților, cele ce pociu să vă spui și să spui și să vă deslușesc din Constituție. Spuneti și explicați și d-stră cum veți socoti mai bine consătenilor d-stră. Cînd guvernul va însărcina alt om cu mai multă știință să le explice mai bine și să vi le trimită tipărite în Învățătorul Satului.

C. Codreanu, prof. cls. I al școalei normale din Vilcea

NOTE

¹ G. D. Iscru, Revoluția de la 1848 și învățămîntul public la sate în Țara Românească, în „Studii” revistă de istorie, t. 25 (1972) nr. 5, p. 967—987.

² Gh. Smărăndache, Armata Țării Românești în sprijinul revoluției de la 1848, în „Studii și materiale de istorie modernă” 1963, vol. III, p. 57—58.

³ P. Constantinescu — Iași, Intelectualii și revoluția de la 1848 în Țara Românească, Buc. 1948; cf idem, Trei pictori revoluționari în 1848 în „Studii și articole de

istorie" vol. I (1948) nr. 3, p. 152—213; cf. Dan Grigorescu, Trei pictori de la 1848, Buc. 1973.

⁴ Nicolae Ceaușescu, Cuvântare la adunarea populară din București, consacrată aniversării a 125 de ani de la revoluția din 1848 și a unui sfert de veac de la naționalizarea principalelor mijloace de producție (16 iunie 1973), Buc. 1973, p. 6.

⁵ Fl. Stănculescu, Școala din Tara Românească în sprijinul revoluției de la 1848, în „Studii” rev. de istorie, t. 26 (1973) nr. 3, p. 459—473.

⁶ Ibidem, p. 471—473, tabelele participanților la revoluție.

⁷ Arh. Stat. Buc. Fond. Minist. Instr. publice, Tara Românească, ds. 1297/1847, f. 410—413.

⁸ Ibidem, ds. 7873/1833, f. 50

⁹ Ibidem, f. 78

¹⁰ Ibidem, ds. 1747/1845, f. 1

¹¹ idem, ds. 1297, p. 4

¹² Ibidem, f. 50 și 59

¹³ Ibidem, f. 75

¹⁴ Ibidem, f. 226

¹⁵ Ibidem, f. 242; vezi și Fl. Stănculescu, op. cit. p. 471

¹⁶ I. Popescu-Cilieni, *Participarea unor profesori olteni la revoluția de la 1848* în „Comunicări și articole de istorie” Buc. 1955, p. 55—56.

¹⁷ Arh. Stat. Buc. Fond. cit. ds. 1297/1847, f. 301.

¹⁸ Illeana Petrescu — *Documente privind revoluția de la 1848 în Oltenia*, Craiova, 1969, p. X—XLIX.

¹⁹ Vezi G. D. Iscru, op. cit., p. 978—981 și Fl. Stănculescu, op. cit., p. 462—263.

²⁰ Arh. Stat. Buc. Fond. cit. ds. 1297/1847, f. 409 (s.n.)

²¹ C. D. Aricescu, *Corespondență secretă și acte inedite ale capilor revoluției române de la 1848*, broșura II, Buc. 1874, p. 102.

²² Arh. Stat. Buc. Fond. cit. ds. 1460/1848, p. 31 (s.n.)

²³ Vezi comentarea succintă și în comparație cu deslușirea lui Gheorghe Călinescu, de la Tîrgu-Jiu la G. D. Iscru, op. cit. p. 978—981.

²⁴ *Anul 1848 în Principatele române* tom. I, Buc. 1902, p. 490—501.

²⁵ Consul roman în 282 i.e.n.; lupta împotriva samnitilor și a regelui Pyrrhus. Numele său a rămas proverbial prin a numi pe un om integră.

²⁶ Curius Dentatus a fost ales de trei ori consul. Luptător împotriva popoarelor italice. Numele lui, prin comparație, se atribuie celor dezinteresați, dușmani ai fostului.

²⁷ Arh. Stat. Buc. Fond. cit., ds., 1297/1847, filele 410—413.